

ØRRETFISKET I MJØSA

Rapport nr 7
1987

av

Tore Qvenild og Ole Nashoug

**NB: Dette er et skannet og OCR-behandlet dokument.
Teksten er derfor ikke korrekturlest og rettet.
Det er bildet av teksten som er korrekt, ikke den kopierbare
teksten.**

Det er et stort antall fiskearter i Mjøsa. Lågåsild, sik og krøkle dominerer i mengde og antall, men den store interessen er likevel knyttet til mjøsørreten. Som kjent kan denne bli av betydelig størrelse, og eksemplarer på over 10 kg er ikke sjeldent. Mjøsørretbestanden består av en rekke ulike stammer hvor Hunderørreten som gyter i Gudbrandsdalslågen er den viktigste, og den som blir mest storvokst. Også stammen i Brumunda er i dag viktig da den er ganske tallrik. Denne har en annen biologi enn Hunderørreten, og blir ikke på langt nær så storvokst. Denne blir sjelden over 4-5 kg. Rundt 1900 var det rekruttering av ørret til Mjøsa i ca 38 større eller mindre elver og bekker. 8 - 10 av disse hadde ørretbestander som vil ligne Brumundastammen, mens de fleste bekkene hadde mere småvokste bestander. I dag er det bare Hunderstammen og Brumundastammen som er av stor betydning som rekrutteringslokaliteter.

Til tross for den store interessen for fisket etter mjøsørret er det bare gjort få forsøk på å kartlegge avkastningsforholdene, fiskeutøvelsen og fangsttrykket. I 1917 utga den kjente fiskeribiolog Hartvig Huitfeldt-Kaas en omfattende beskrivelse av fiskeforholdene i Mjøsa i sin bok "Mjøsens fisker og fiskerier". Han anslo fangsten i gyteelvene til 5 225 kg årlig hvorav 2 000 kg i Lågen og Gausa, og 3 000 i Mjøsa. Totalt kom Huitfeldt-Kaas opp i 8 225 kg. Per Aass som har forsket på Hunderørreten i bortimot 30 år mener at kanskje 40% av dette var Hunderørret. Totalfangsten var et noe for lavt tall for fangstene den gang. I 1960 og 70-årene ble det gjort enkelte forsøk på å tallfeste fisket, men beregningene er særdeles usikre. Det kan se ut som om avkastningen ha vært opp i mot 10 tonn som tilsvarer 0,3 kg/ha.

Vinteren 1986 sendte vi ut spørreskjema til 1 146 fiskere i Mjøsa med tilløpselvene Lågen og Brumunda for å finne ut mere eksakte data om fiskeinnsats og fangst, og hvordan dette fordelte seg på ulike typer redskap. Skal vi kunne forvalte disse ørret- bestandene bedre blir slike data i forhold til stammens spesielle biologi, og de ulike interessegruppens holdninger viktig.

Spørreundersøkelsen

I undersøkelsen spurte vi etter redskapstyper, omfanget av fisket (antall fisketurer, og gjennomsnittlig antall timer eller antall garn pr tur) samt fangstresultatet. I tillegg kartla vi hvor mye av fisken som var merka. Vi kunne på denne måten beregne hvor mange av merkene som var sendt inn. Det er et problem med retur av merker, og vi hadde derfor noen spørsmål for å finne ut hva som er av betydning for å få folk til å sende inn merkene. I 1985 ble det sendt inn over 200 merker som betales med kr 30,- pr merke. Dvs ca kr 6 000,- i utgifter. Allikevel var det bare 64% som sendte inn merkene, og for 55% av de spurte var gjenfangstpremie uten betydning. Det som virkelig var av betydning var informasjon om hvorfor fisken merkes (80% mente dette var av stor betydning), og informasjon om sin egen fisk (hvor og når den var merket, lengde etc.)

Spørreundersøkelsen ble utsendt nærmere et halvt år etter at fisket var slutt. Vi har erfaring for at de fleste kan tallfeste både fiskets omfang og fangsten svært godt, og når det gjelder fangst av storørret var det i alle fall svært mange som kunne angi fangstene nøyaktig.

Fiskere er også vanligvis enkle å spørre, og stort sett er de fleste svært positive og åpne. Hele 45% returnerte skjemaene uten av vi purret på svar, og dette er meget høyt for spørreundersøkelser. Det var imidlertid bare 56% som hadde fiske i 1985 så vi satt da igjen med opplysninger om fisket fra 287 fiskere.

De fleste av disse er stangfiskere i Brumunda og Lågen. Vi hadde 115 dreggefiskere og bare 24 garnfiskere. Det var nemlig bare 17% av strandeierforeningens medlemmer som fiska. Garnfisket i Mjøsa er imidlertid relativt omfattende, og svært mye av dette fisket foregår av uorganiserte, dvs tålt fisket på annen manns grunn. I tillegg er det ofte krangling om hvor langt ut grunneierens rettigheter strekker seg.

Dreggefisket i Mjøsa

Det såkalte dreggefisket er populært. Det er særlig utover våren i krøklas gangstid at fisket er på det beste og i de lyse vorkveldene kan det være stor båttaktivitet. Gjennomsnittlig varer en slik dreggetur nesten 7 timer, men dette er ikke nok til å få fisk, for i gjennomsnitt må en holde på i 12 timer pr fisk. Her som ellers i fisket er det spesialister, og folk med og uten fiskelykke, men holder en på lenge nok får du før eller siden fisk.

Alle som har holdt på mer enn 80 timer har fått fisk, men nesten 30% ga seg før de fikk fisk. De flinkeste brukte bare 2 timer pr fisk, mens den tålmodigste loffet rundt hele 130 timer med 1 fisk som resultat. 10% av de flinkeste fiskerne tar hele 50% av totalfangsten.

Stort sett er dette et fiske som drives av lokalbefolkningen, og de som er bitt av basillen kommer stadig tilbake. Gjennomsnittlig er dreggefiskerne utpå 11 ganger i sesongen. Enkelte bor omtrent på Mjøsa. Gjennomsnittsvekten på dregg ligger på 1,25 kg.

Garnfisket i Mjøsa

Omtrent som i dreggefisket er det også her spesialistene som dominerer. 10% av fiskerne tar 50% av fangsten. Antagelig er dette enda skeivere da vi ikke har med de virkelig store fiskerne. Det er også en tendens til at storfiskerne har en høyere fiskeeffektivitet, de får flere fisk pr garnnatt enn småfiskerne.

Det brukes vesentlig stormaska garn. 90% av garna har masker som er 52 mm (12 omf.) eller grovere. Vi definerer gjerne 1 garnnatt som et normalgarn på 25 m langt og 1,5 m dypt brukt i 1 natt. De fleste har både lengre og dypere garn, men omregnet til standarden er det nesten 25% som fisker med mere enn 500 garnnetter. I gjennomsnitt fisker fiskerne med 60 garnnetter

hver med "mjøsgarn", dvs. 100 m langt og 7 m dypt. De får da en fisk hver 5. natt på et slikt "mjøsgarn", men langt bedre fangster oppnås av enkelte fiskere. Gjennomsnittstørrelsen i garnfangstene er 1,85 kg.

Hvor mange fiskere er det i Mjøsa?

Forvaltningen skal passe på at viktige stammer som de ulike mjøsørretstammene ikke overbeskattes, men til glede for fiskerne skal de også utnyttes så rasjonelt som mulig. Det er derfor interessant å finne ut hvor mange det er som har glede av fiskestellsarbeidet i Mjøsa, og hvor mye de fisker.

Fikset er lavorganisert, og ved en spørreundersøkelse som vår vil vi bare treffe endel av fiskerne. I Mjøsa er det imidlertid et betydelig antall fisk som svømmer rundt med merke i ryggen, og vi har forsøkt å benytte dette til å beregne antall fiskere og avkastningen. Vi fant ut at bare 64% av fiskerne returnerte merkene. I 1985 ble det innrapportert 208 merker i Mjøsa, dvs at det totalt blir fiska 325 fisk med merke. Gjenfangsten fordelte seg med 44% på dregg og annen håndredskap som stang, pilk o.l., og 56% på garn. I følge disse beregningene skulle derfor 182 merker være fanget på garn og 143 på dregg og annen håndredskap.

Fra fangstoppgavene kan vi beregne hvor stor del av fisken som er merka. I garnfiske var 8,9% av fisken merka, mens tilsvarende for dreggefiske var 4,7%.

Når hver fisker i gjennomsnitt får 6,05 fisk på dregg og 12,5 fisk på garn får vi:

	Antall fiskere	Fangst	
		Antall	Kg
Garnfiske	172	2 157	4 012
Dreggefiske	467	2 829	3 537
Total	639	4 986	7 549

FISKET I BRUMUNDA

For å kartlegge dette fisket ble det sendt ut skjema til 491 som hadde løst fiskekort for elva i 1985. Vi fikk inn 168 svar (34%). 15 av disse hadde ikke fiska, dvs. 91% av de som løste kort hadde fiska. Det ble også spurt om dreggefiske i Mjøsa da endel av de som hadde kjøpt kort for elva også driver slikt fiske selv om det ikke trengs kort til dette. 35 av de 168 som svarte hadde også fisket med dregg, mens 118 bare hadde fiska i elva. 4 hadde bare fiska med dregg.

Hvis de som har svart er representative for de som har løst kort (491) vil dette si at vi i 1985 hadde besøk av 435 fiskere i Brumunda med kort. Av de 491 som løste kort fisket 102 med dregg i Mjøsa (21%).

HVEM FISKER I BRUMUNDA?

En elv som renner gjennom et tettsted som Brumunddal vil ha stor betydning for det lokale friluftslivet, og for fiskeinteresserte i særdeleshet når elva kan bevare karakteren som en attraktiv fiskeelv. Det er da også lokalbefolkningen som fisker i elva. Hele 69% av fiskerne er bosatt i Brumunddal, mens 26% er fra nærområdene på Hedemarken. Bare 7% er fra andre steder i Norge. Det er bare registrert 1 utlending.

Som vanlig er gutta dominerende i dette bildet. Bare 2% (8 stk) var kvinner. Det er merkelig at ikke interessen for å fiske er større blant kvinner.

Det er selvfølgelig langt flere enn de som løser kort som fisker i elva. Særlig gjelder dette gutter som kan være svært ivrige, og gjøre betydelige fangster. Vi kan derfor anslå at 25-30% av den mannlige befolkningen i Brumunddal bruker Brumunda.

FISKEINNSATSEN I ELVA

Det er tydelig at elva har en stor betydning for de fiskeinteresserte i Brumunddal da fiskeinnsatsen er meget stor. De 128 fiskerne med fullstendige opplysninger oppgir en samlet innsats på 1 312 fisketurer av en varighet på 4 157 timer. Dette vil si at hver fisker i gjennomsnitt er ute i overkant av 10 ganger (10,25), og bruker 32,5 t på fiske. Hver tur blir da ca 3 t. 34% av fiskerne har vært ute 10 ganger eller mere. Rekorden i 1985 var 66 ganger.

Totalt fiskes det da av de 435 fiskerne i 14 137 t, eller nærmere 8 årsverk.

FISKEFANGSTENE I ELVA

Av de spurte hadde 126 fangstopplysninger som kunne brukes for å beregne gjennomsnittsfangster i elva. Totalt fikk disse 126 fiskerne 796 fisk med en samlet vekt på 445,8 kg. Fiskerne hadde derfor en gjennomsnittsfangst på 3,54 kg, og 6,32 fisk. Utbytte skulle da være 109 g/time eller litt over 5 timers fiske (5,14) for å få 1 fisk.

Fangstene varierer selvfølgelig mye. Hele 40% av fiskerne svarte at de ikke hadde fått fisk. Disse fiskerne hadde imidlertid en langt lavere innsats enn de som hadde fått fisk (13% av totalinnsatsen).

Gjennomsnittstørrelsen på fisken var hele 560 gram. Spørreundersøkelsen gir ikke grunnlag for å skille mellom stor fisk som har kommet opp fra Mjøsa, og elvestasjonær fisk som er liten (mindre enn 200 g). I 1985 var det mye vann i elva, og det var mye storfisk på elva. Fra oppgavene til 43 fiskere vil det vesentlige være oppgangsfisk som er oppgitt. Disse har fått 235 fisk med samlet vekt på 345 kg, dvs. en gjennomsnittstørrelse på 1,47 kg. Endel andre fiskere har også fått noe oppgangsfisk slik at fangsten av storfisk utgjorde mere enn 78% på vektbasis, antagelig ca 85%.